

FILOGEOGRAFIA SKÓJKI GRUBO SKORUPOWEJ
***UNIO CRASSUS* (PHILIPSSON, 1788)**
W EUROPIE ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

AGNIESZKA KACZMARCZYK

Zasięg występowania i rozmieszczenie populacji współcześnie żyjących w Europie roślin i zwierząt zostały ukształtowane w głównej mierze przez następujące po sobie okresy glacjałów i interglacjałów, które miały miejsce w plejstocenie. Konsekwencją zmian klimatu i obecności lodowca pokrywającego północne i centralne rejony kontynentu było wycofywanie się gatunków do południowej części Europy, w której zlokalizowane były refugia glacialne – obszary, w których panowały warunki sprzyjające przetrwaniu. Wraz z ustępowaniem lodowca, z tych obszarów gatunki rozpoczęły rekolonizację kontynentu europejskiego.

Jednym z gatunków, który w okresie postglacjalnym migrował z obszarów refugialnych i rekolonizował kontynent europejski jest skójka gruboskorupowa *Unio crassus*. Jest to gatunek słodkowodnego małża, będący istotnym ogniwem w łańcuchu obiegu materii w ekosystemach słodkowodnych. Jako organizm filtrujący pełni ważną rolę bioindykatora stanu czystości wód. Skójka gruboskorupowa należy obecnie do najbardziej zagrożonych wyginięciem bezkręgowców wodnych na świecie i została umieszczona na Światowej Czerwonej Liście Gatunków Zagrożonych IUCN z kategorią EN (ang. *endangered*).

Celem niniejszych badań było określenie struktury genetycznej i relacji filogeograficznych populacji skójki gruboskorupowej *U. crassus* z obszaru Europy Środkowo-Wschodniej oraz wskazanie lokalizacji obszarów refugialnych gatunku i określenie postglacjalnych dróg migracji skójki. Analizowano polimorfizm wybranych fragmentów mitochondrialnego (odcinki *Fcox1 + nd3-tRNA-nd2* oraz *Mcox1*) i jądrowego DNA (11 loci mikrosatelitarnego DNA) w 33 populacjach tego gatunku.

Wyniki przeprowadzonych badań ujawniły hierarchiczną strukturę badanych populacji skójki gruboskorupowej. Stwierdzono podział na dwie główne grupy – pannońsko-wschodnią oraz południowo-krymską, które spełniają kryteria jednostek ochrony gatunku, o statusie jednostek istotnych ewolucyjnie (ESU). Ponadto obserwowano strukturę niższego rzędu z grupami: południową, krymską, pannońską i wschodnią wywodzącymi się z odrębnych refugium glacialnych. Prawdopodobne obszary refugialne zlokalizowane są odpowiednio na Półwyspie Bałkańskim w rejonie dolnego Dunaju, Półwyspie Krymskim, w Kotlinie Pannońskiej oraz dolinie Południowego Bugu. Stwierdzono pozytywną korelację pomiędzy

drogami postglacialnych migracji gatunków słodkowodnych ryb, będących nosicielami larw skójek, a szlakami rekolonizacji Europy przez *U. crassus*.